

ZGORNJE GORENJSKE **Društvo za cerebralno paralizo**

Datum: 13. junij 2017

POROČILO O OGLEDU BISERA MED GORAMI - JEZERSKO

Občina Jezersko meri 6.881 ha. Na zahodu meji na Občino Tržič, na jugu in jugozahodu na Občino Preddvor, na jugovzhodu na Občino Kamnik, na vzhodu na Občino Solčava ter na severu na Republiko Avstrijo, ter zajema naslednji naselji: Spodnje Jezersko (694 - 1080 m nm) - začena se ob nekdanji kranjsko - koroški deželni meji z zaselkom Zgornje Fužine. Prvo jedro naselja je Podlog (Kanonir) ob sotočju Kokre in Reke, ki priteče iz smeri Storžiča in Stegovnika in se končuje z zaselkom Dol. Drugo jedro naselja Spodnji kraj (Bajte) pa je višje ob sotočju Jezernice in Kokre, od koder sežejo posamezne domačije ob Kokri navzgor v kotlasto dolino Komatevra do podnožja Virnikovega Grintovca, Stegovnika in Ruša. Ostali deli se poimenujejo po precej odmaknjenih velikih kmetijah, ki obsegajo tudi do 360 ha zemljišča. Zgornje Jezersko (903 - 2558 m nm) - je precej razloženo naselje, ki se je razvilo na ravnici Ravne ob Jezernici, levem pritoku Kokre, danes pa obsega: glavno središče kraja ob osnovni šoli (Center) ter zaselke Grabnar, Kvance, Žabji trg, Stara pošta, Sibirija, Anclovo ter Raven s težiščem okrog cerkve sv. Andreja in so se razvili ob regionalni cesti Kranj - Jezerski vrh. V občini živi 665 prebivalcev (leto 2009), od tega 337 žensk in 328 moških. Povprečna starost občanov je 41,8 leta in tako višja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (41,4 leta). Grb Občine Jezersko ima obliko ščita in je obrobljen z dvojno dvodebelinsko linijo. Zgornji del je namenjen nebu in obrisu gora, v sredini je zelen krog, v katerem je bela ovčja glava jezersko - solčavske pasme gledano s strani in pogledom v desno, spodnji del pa je modro jezero, ki ga ponazarja valovita bela črta. Na sredini sta poleg kroga, na desni in levi strani dva zelena hriba, ki predstavljata dolino in gozdove, beli del pa predstavlja jezerski slap. Vsi elementi v grbu so obrobljeni s črnimi linijami.

Pomen barv:

Modra: predvsem modrost, globina, preudarnost in znanje

Zelena: čistost

Bela: neodvisnost, prihodnost, svežina, prostor

Simboli:

Ovca - značilna žival za območje občine je ovca jezersko - solčavske pasme

Gore - stilizirana silhueta jezerskih gora s Kočno in Grintavcem, gledano z Jezerskega

Jezero - sam nastanek in ime kraja je vezano na nekdanje ledeniško jezero, na kar nas danes spominja umetno Planšarsko jezero

Hribi - doline - gozdovi - zaprta jezerska dolina, obdana na vse strani s hribi in dolinami ter obsežnimi gozdovi

Slap - slap Čedca je bil najvišji slap v Republiki Sloveniji.

Potovanje skozi čas:

Čas kamenja

Geološka preteklost jezerske doline je zelo pestra. Skoraj 400 milijonov let stare kamnine koralnega grebena Virnikovega Grintovca, Pristovškega Storžiča in Stegovnika so najstarejše, sledijo jim nekaj deset milijonov mlajši skrilavci, drobe in breča. Vulkanska aktivnost je vrhunec dosegla v triasu, bila pa je eksplozivnega značaja: sledi najdemo na območju Štularjeve planine, kjer najdemo predvsem vulkanske kisle predornine kremenovega porfirja in kremenovega porfiritita. Savinjske Alpe so nastale z nalaganjem usedlin v plitvem morju pred 200 milijoni let in se nato 60 milijonov let pred našim štetjem dvignile zaradi velikih pritiskov. Dokončno podobo so dolini oblikovali ledeniki, ki so zaradi otoplitve izginili pred več kot 10.000 leti (11.700). Zaradi nepropustnosti dna je dolino zalila voda in nastalo je veliko ledeniško jezero, ki je začelo odtekati po velikem potresu leta 1348.

Čas ljudi

Prvi dokumentirani naseljenci in naseljenke so doline pod Kočno dobile že v prvem tisočletju našega štetja: ti maloštevilni hribovci so se najbrž preživel predvsem z lovom. Prvi uradni zapisi veljajo lesenim kapelici v letu 811, zavetišču potujočim trgovcem in menihom, ki so prihajali iz tržiške strani, da bi nadaljevali pot naprej v Karantanijo ali v nasprotni smeri čez Karniolo proti morju. V času epidemij kuge v 14. stoletju je kotlina dobila nekaj številnejše prebivalstvo, ki je bežalo pred grozečo smrtjo. Leta 1348 je veliki koroški potres z epicentrom pri Beljaku (potres ocenjujejo na X. stopnjo po EMS, čutili so ga vse do Neaplja, Strasbourga in Krakova) pustil posledici tudi v naši dolini: med 40 - dnevni tresenjem tal se je zrahljala pregrada na zahodu Makekove kočne in skozi edino oviro ki je zadrževala vodno maso velikega jezera, je le - to začelo odtekati. Prej poplavljenno zemljo, ki je po umiku jezera ostala zamočvirjena, so od 17. stoletja dalje načrtno izsuševali, do danes pa so se ohranilo nekaj manjših mokriščnih območij. Veliko jezero omenja še Janez Vajkard Valvasor. V 15. in 16. stoletju so tudi čez Jezersko pustošili Turki, za katerimi so ostali požgane kmetije, prebivalstvo pa se je pred njihovimi pohodi umaknilo v hribe. Odtekajoče jezero je pospešilo razvoj kmetijstva, dolina je bila vsa posejana z žiti in ostalim, kar so ljudje potrebovali za preživetje. Ovcjereja je bila ena od temeljnih gospodarskih dejavnosti in jezerski kmetje so z načrtno rejo v 17. in 18. stoletju skupaj s sosedi Solčavani vzredili visokogorskim pogojem primerno pasmo ovac, t.i. jezersko - solčavsko pasmo. Kmetijstvu v dopolnilo so že zgodaj znali dodati zaslužek iz pomoči pri tovorjenju blaga med Kranjsko in Koroško. Izboljšane prometne povezave proti Kranjski in začetek fužinarstva v Kokri so omogočili razcvet furmanstva: od srede 18. stoletja so tako predvsem oskrbovali fužine z ogljem, ob propadu kovaštva stoletje pozneje pa so vzcvetela žage in trgovina s cenjenim jezerskim macesnom, ki so ga vozili vse do Trsta za izdelavo ladijskih jamborov, kasneje pa do železnice v Ljubljani in nato v Kranju. Ob koncu devetnajstega stoletja se je Jezersko začelo uveljavljati tudi kot zaželjeni cilj nove razvijajoče se gospodarske panoge - turizma. Gostilništvo s prenočišči je sicer zaradi razvitih trgovskih poti razvito že mnogo prej (dokumentirano je vsaj od 16. stoletja), z razvojem turizma pa je dolino pod Kočno začelo obiskovati vse več ljudi, ki so sem prihajali zaradi lepot jezerske doline in gora nad njo. Češka gospoda, ki je imela v lasti tovarne na Kranjskem, je ob prelomu stoletja pod ostenji Grintovcev postavila planinsko koč (Češka koč), željam novih gostov pa se je hitro znalo prilagoditi - kot že tolikokrat - tudi domače prebivalstvo in opremilo številne " tujske sobe ". Turizem je sočasno povzročil razcvet številnih obrti. Prva vojna je razvoj nekoliko zavrla, a si je po njej kraj zelo hitro opomogel in se razvijal naprej. Vse drugače pa je bilo po drugi svetovni vojni, sindikalni turizem je bil prvi korak k nazadovanju in leta 1982 so kljub temu, da ima kraj na tem območju edini status zdravilišča, ukinili bolnišnico za očesne bolezni. Prebivalstvo se je tudi zaradi sprememb v organizaciji kmetijskega dela množično selilo v Kranj, kmetije so nazadovale in nekatere propadle. Situacija se izboljšuje šele v zadnjem desetletju, ko se vse več mladih družin odloča ostati v domačem kraju in išče v njem tudi načine za preživetje. Uspehi iz preteklost so tudi smerokaz za usmeritev kraja v naslednjih desetletjih. Podnebje je ocenjeno z večini ozonskimi pikami kot tisto v švicarskem Davosu in torej bolj zdravo za oči, obolele za tuberkulozo; neokrnjeno naravo, vrtoglave višine ponosnih Grintovcev in ohranjeno kulturno krajino, vse to ponujamo prijazni domačini ob odlični hrani naših babic in močni kapljici naših dedov tistim, ki prihajate na Jezersko - kjer je Slovenija najlepša!

V prelepem sončnem dnevu smo se v soboto 8. julija 2017 v jutranjih urah odpravili proti Jezerskem. Zeleno gorsko dolinico, ki jo obdaja prekrasen venec visokih gora je pred mnogimi, mnogimi leti ustvaril mogočen ledenik med Karavankami in Kamniško - Savinjskimi Alpami. Ko se je ledenik v zadnji ledeni dobi umaknil je zapustil jezero, ki je pozneje usahnilo. Današnje Planšarsko jezero je nastalo po 2. svetovni vojni z zaježitvijo potoka Jezernica. Naseljevanje je potekalo od konca 10. stoletja dalje, v dokumentih se kraj prvič omenja leta 1391. Ljudje so se ukvarjali s fužinarstvom, furmanstvom, gozdarstvom in ovčarstvom, v času habsburške monarhije pa se je začel razvijati turizem. Danes je Jezersko klimatska oaza miru, kjer se domačini na razpršenih kmetijah po prisojnih bregovih zares potrudijo za dobro počutje vsakega gosta! Naš prvi postanek smo naredili pri Jezerski slatini, ki izvira nad Ankovo domačijo. Ob prihodu nas je pristrčno sprejel vodič Rok s katerim smo preživeli današnji dan. Razložil nam je, da to ni navadna mineralna voda. Po obsežnih analizah je bilo ugotovljeno, da vsebuje veliko manganovih in amonijevih snovi. Zaradi teh snovi je še posebej priporočljiva za zdravljenje bolezni srca ter ožilja. Mineralne vode ni priporočljivo spiti več kot 2 dcl na dan, saj zaradi velike vsebnosti magnezija spodbuja prebavo. V Nemčiji jo uporabljajo v zdravstvene namene kot kopel. Jezersko slatino je opisoval že J. V. Valvasor v Slavi vojvodine kranjske, kjer je zapisano: Na Jezerskem med visokimi snežniki, kjer izvira Kokra, namreč na kranjski in koroški meji, nahaja več slatin, ki sem eno od njih poskusil, večkrat pil in jo spoznal za precej dobro. Vsak izmed nas je poizkusil ta prečudoviti biser. Nato smo odšli do Jenkove domačije, kjer smo si na dvorišču ogledali veliko stavbo - Jenkovo kasarno, kjer domuje etnografski muzej z zanimivo zbirko o vsakdanjem življenju na Jezerskem nekoč. Pred dobrimi petsto leti, ko je bila zgrajena je bila v kmečkem okolju posebna še bolj: postavljena je bila namreč za prenočišče potujočim trgovcem, ki so tu čez preko takrat najlažjega prehoda potovali med Kranjsko in Koroško. Svoje ime je dobila kasneje, morda po obisku oddelka Napoleonove armade, ki naj bi prenočeval v stavbi. Danes je tu etnografski muzej z zbirko predmetov in opreme iz vsakdanjega življenja naših prednic in prednikov. Del razstavnega prostora je bil ob 100 - letnici Češke koč urejen za prikaz planinske zgodovine, najdragocenejši pa so podpisi in napisi potnikov iz 16. stoletja ohranjeni na stenah ene izmed sob. Jenkova kasarna je bila sprva postavljena kot » hospital«, to je gostišče za popotnike. Zgrajena je na dvorišču domačije Jenko. Zgradba je kmečki renesančni dvorec, postavljena pred letom 1569, na kar kažejo ohranjeni in dobro vidni podpisi na stenah. Stene notranjih prostorov so podpisane in datirane v obdobju od 1573 do 1575. Zgradba je ime Jenkova kasarna verjetno dobila po avstrijskih vojaki, ki so v zaselku Zgornje Fužine v času Ilirskih provinc branili avstrijsko mejo pred Napoleonovimi vojaki. Ogledali smo si etnografski muzej s predmeti iz tamkajšnjega življenja, malo o planinstvu in seveda napisi tovornikov na stenah iz let 1573 do 1575. Po ogledu smo nadaljevali pot do Planšarskega jezera, ki ima obliko srca in je nekakšen simbol Jezerskega. Razložili so nam, da so ga zaježili domačini v spomin na veliko ledeniško jezero, po katerem je kraj dobil ime. Prav gotovo je najbolj privlačna točka v kraju in nekakšen njegov simbol. Planšarsko jezero lahko obiščemo v vsakem letnem času. Poleti lahko čolnarimo, kolesarimo ali plezamo po manjši umetni steni. Pozimi pa je možno tudi drsanje na zamrznjenem jezeru ali umetni ploskvi. Posebej je romantično zvečer ob jasnem vremenu. Sprehodili smo se okoli jezera, kjer je speljana razgibana sprehajalna pot. Zatem smo odšli do Gostišča ob Planšarskem jezeru, kjer so nam prijazni domačini pripravili okusno kosilo. Pred tem so nam pri brunarici pokazali kako se pripravi planšarska jed » masovnek«. Masovnek je krepka pastirska mlečna jed, ki bi jo radi imeli tudi na bohinjskih planinah, pa v planinah pod Kamniško - Savinjskimi Alpami, na Koroškem, Jezerskem in še kje. A pravi je menda doma le na tržiških planinah. Najprej smo zakurili ogenj. Potem pa se na srednjem ognju meša in meša (prijeti se nikakor ne sme) - vse dokler se ne zasuče. » Ja, to smo lahko tudi opazovali. Masa se strdi in se začne vrteti po ponvi. Malce smo še počakali in jed je bila gotova. « Nato smo dišečo, rumeno, kašasto zmes vlili v posodo in poskusili z kruhom. Izdali so nam tudi recept: 2 dcl kisle smetane in 2 dcl sladke smetane zmešamo in skuhamo na ognju. Ko se začne dvigati, jo posolimo ter ob mešanju dodamo eno žlico ajdove moke in še naprej mešamo na ognju, dokler masa ne odstopi od stene lonca. Odstavimo z ognja ter masovnik namažemo na kruh ter pojemo. Popoldne smo nadaljevali z ogledom jezerskih znamenitosti. Ogledali smo si cerkev sv. Andreja, ki je nastala v 16. stoletju, vendar novejša odkritja kažejo na to, da je še zgodnejša. Cerkev naj bi ime dobila po jablani z vejami v obliki križa sv. Andreja, ki je pred stoletji rasla na vzpetinici, ki jo je oblivalo jezero. Na otočku je že zgodaj stala lesena kapela, po odteku jezera pa so skopali temelje za zidano cerkev: do nedavnega je veljalo prepričanje, da so novo cerkev pozidali v 16. stoletju, a nova odkritja kažejo, da je zgradba starejša. V letu 2010 so namreč v cerkvi med restavratskimi deli odkrili freske, ki so nastale v 15. stoletju. Gre za izjemno kvalitetno poslikavo, domnevno so delo mojstrov iz Furlanije in strokovnjaki so mnenja, da gre za najlepše ohranjene freske iz tega obdobja na Slovenskem. Med prizori izstopajo Jezusovo rojstvo (jaslice), križanje sv. Andreja, simbol evangelistov, angel z glasbo in Bog Oče, ki blagoslavlja. Na južni strani prezbiterija stoji majhna figura, ki upodablja donatorja, človeka, ki je pred skoraj šestimi stoletji naročil in plačal to izjemno poslikavo. Kdo je bil: Jezerjan ali prišlek, kmet, trgovec, klerik ali plemič,

pa ostaja skrivnost. Nato smo si ogledali še Šenkovo domačijo - gručasto domačijo, ki stoji na 917 metrih nadmorske višine in se nahaja vzhodno nad cerkvijo Sv. Andreja. Na levi strani dvorišča, ki vodi od hiše do konjskega hleva, so drvarnica in korito, kjer se je včasih napajala živina, ter velika » šupa « - lopa, kolnica oziroma prostor za shranjevanje vozov. Ob desni strani dvorišča so vidni temelji nekdanjega mlina. Na severni strani hiše je ohranjena velika kašča za žito in meso, medtem ko se v temeljih nahaja klet za shranjevanje krompirja in podobnih pridelkov. V preteklosti je bila hiša najverjetneje preužitkarsko domovanje. Nekdanja gospodarska poslopja, ki so bila na desni strani dvorišča (svinjak, hlevi za vole, koze in ovce, kravjak za govedo in konjski hlev ter do danes ohranjenih osem poslopj) pričajo o obsežni kmečki dejavnosti na posestvu. Konec osemdesetih let 20. stoletja so ob nekdanjem svinjaku postavili novo stanovanjsko hišo v alpskem slogu. Šenkova domačija je edinstven primer jezerske kmečke stavbne dediščine. Od preostalih jezerskih kmečkih domačij se razlikuje predvsem po starejši zasnovi in specifični osrednji hiši, ostalim domačijam pa je podobna po številu stavb, ki se nahajajo na območju. Šenkova domačija velja za eno izmed prvih svobodnih kmetij v jezerski dolini, ki je po predvidevanjih nastala že v 16. stoletju. Etnologi in arhitekti jo štejejo med najstarejše na Jezerskem. Podatek o točni letnici postavitve domačije ni znan, vendar lahko domnevajo, da je Šenkova domačija nastala po odtoku jezera in osmanskih vpadih. Strokovnjaki si še danes niso enotni o vzrokih za posebnost osrednje hiše na domačiji. Pri Šenkovi osrednji hiši ne moremo govoriti o hiši, ker sta bila hiša in kuhinja ločena prostora. Hiša ima namreč z etnološkega zornega kota dva pomena; prvi jo opredeljuje kot stavbo, namenjeno bivanju, kuhanju, spanju in delu, drugi pa jo opredeljuje kot osrednji bivalni prostor pri hišah s črno oziroma v belo predelano kuhinjo. Izraz hiša je v osnovi označeval celotno stavbo oziroma prostor kvadratnega tlorisa. Z uvajanjem razvitejših hišnih tipov se je ime preneslo na glavni bivalni prostor s krušno pečjo. Večkratne menjave lastnikov so ohranile stavbarstvo Šenkove domačije v njegovi primarni obliki. Leta 1998 sta na posestvu gospodarili žena Mimi in hči Brigita pokojnega Ludvika Virnika. Po njegovi zaslugi je domačija ostala dobro ohranjena, saj je stremel k temu, da bi se tam čim manj spremenilo ali uničilo. Danes je lastnica domačije Mimi Virnik, poleg nje pa na domačiji živijo še trije rodovi Šenkovih. Planina imenovana Šenkovca na Košuti je bila del domačije in je znatno doprinesla k njeni obsežnosti. Od tam so kot iz večine planin z oslom tovorili na dom sir in maslo. V letu 2014 je dobila povsem novo podobo. Hišo so popolnoma prenovili v originalnem slogu, ohranili vse njene zunanje značilnosti ter uporabili veliko starih tramov in desk pri ureditvi njene notranjosti. Gostom sta na voljo 2 čudovita apartmaja za 4 osebe ter 2 dvoposteljni sobi, v pritličju je prostorna jedilnica oziroma prostor za družabne dogodke, v kleti pa se lahko ogrejemo v finski in infrardeči savni. Ogledali smo si enkratno domačijo, ki jo sestavlja več gručasto razporejenih objektov na čelu z glavno veliko hišo, ki nosi letnico 1517. Gre za eno najstarejših ohranjenih kmečkih hiš v Sloveniji in prijazna lastnika, Polona ter Drejc sta nam z veseljem predstavila njeno ' zgodbo '. Na svoj račun so še posebej prišli vsi ljubitelji konj, saj smo jih lahko tudi jahali. V spremstvu smo naredili en krog okrog kmetije na konjskem hrbtu. Po končanih ogledih je sledilo slovo od prijaznih domačinov in vožnja proti domu.

Namen enodnevnih ekskurzije na Jezersko je bil v prvi vrsti, da se spoznamo med seboj, družimo ter zabavamo, po drugi strani pa si izmenjamo izkušnje, s tem pa želimo invalidnim osebam pomagati pri vključevanju v normalno življenjsko okolje, naučiti jih samostojnega in neodvisnega življenja ter osamosvajanja od staršev, po drugi strani pa pridobivanje novih izkušenj v različnih okoljih in situacijah.

Pripravila:
Vanda Hrovatin

predsednik
Jernej Kocjančič

Društvo SONČEK ZGORNJE GORENJSKE je vpisan v register društev, ki ga vodi Upravna enota Jesenice / zaporedna številka : 168 / matična številka : 1173162 / šifra dejavnosti : 94.991 / davčna številka : 52760545 / E - pošta: soncek@telesat.si naslov: Cesta maršala Tita 65 **Jesenice 4270** / telefon : **051 604 - 789** / TRR: **03186 - 1000368041** / Odločba MDDSZ o vpisu v register invalidskih organizacij številka : **IO - 017/01**